

lum. Argutè beatus Ennodius:

*Dentibus argenti fuluum concluditur aurum:
Contemnat nullus verbera pulchra pati.*

Exornat Deus amore supplicia: pretium summum est severitatis diuinæ:

Quos capiunt mundum iungit mens docta, flagellum

Exornans censi, nobilitate plagas.

Argenti, atque auri vapulat quicumque metallis.

Cæterum Sapiens hyacinthos illas vocavit gemmas: quia mitè iuuent & exhilarent cor. Mors, & morbus, & angustia, quin & tristitia ipsa lætabit nos, diuino illo dilapsa pugno. Ipsa miseria cordialis erit, si ab illa manu accipias. Et natura, & ars Dei, beneficentia est. Perita est diuina dextra beneficiendi. Solent artifices, & pictores artem ostentare in scorpione, vipera, atroci, scodoque aliquo reptili potius, quam in forma regia. Exhibetur quoque dexteritas diuinæ manus in agris, & duris: ibi magis nitet: maius, inquam, si non fulget, latet beneficium. Ex his itaque constans erit, qui non amet inconstantia, vt est ipse, sed, vt sunt illa, inconstanter.

Sic idem ipse erit inter diuersa. Varios fortunæ gestus vno vultu spectabit; & expectabit atrocis, ridibundoque sereno.

* *

EPI

EPISTASIS.

In alienis casibus dissimulanda est constantia.

Sed, quia in alienis iacturis latus Sapiens in-^{Cap. 72.}quadit fors; cum pectus, nec coram, nec contigua manu possit, per tertium tunc molitur. Plus, opinor, iusto viro laborandum est cum damnis alienis, quam propriis. Etenim, cuius patientiæ passione non vincitur, compassione tenetur: quem non monet casus proprius, hunc præcipue commouet alienus. Sapiens vitam, quoniam præcipua est, vtilissimam puta: non sibi tantum, sed aliis quisque viuut: vitam imprudentium, qui adhuc sibi non viuunt, fideicommissam habet, velut tutor publicus vulgi. Eleganter Menander ait:

Τὸν ἰσὶ τὸ ζῆν, ἢ ἑαυτῷ ζῆν μάλλον.

Hoc est viuere, non sibi viuere tantum.

Quare illud est viuere, non sibi viuere solum. Bene viuere, non est quid priuatum, & solitarij boni: in alios effluit sensus vitæ bonæ. Tutor ciuilibus pupillorum ministrat fortunas: sapiens, qui tutor populorum naturalis est, etiam senum, fortunam curat alienam. Pretium propterea erit alicuius moræ, quomodo in hac se gerat? An vultum mutare oporteat mutata, seruentique rerum facie? Licet quidem mutare gestum, non animi, sed corporis: & sicca, virili, stabilique mente deflectere madidos oculos, maternum

deicere vultum ad eos, qui se deiectos, miseris
 que credunt. Inter lacrymas & lacrymatus
 felix tamen erit abstinentia suae cupiditatis, ti-
 moris, spei: & quamvis in asylo fortunae sit, in-
 de quia securus impugnat illam, & iam in se vi-
 ctam studet vincere in aliis; aperto bello in alienos
 campos copias suas educit; victricibus armis
 ubique insequitur, & vt Tzetzes ait,

*Benefaciens
 hominibus,
 unde quaque
 demerit ma-
 litiā.*

ὄφρα τῆ ἀβήσπας, ἀσπῆρα τῆ βήσπας τῆ ἀβήσπας.
 Cum vim sui animi alienum pectus minus posse
 munire videat, stratagemate aggreditur ad sol-
 landum infortunatum, leuandumque spe(alcissimi
 omnium casu)deiectum, & sentientem, non-
 dum contiguam, felicitatem grauem. Molestam
 sarcinam Antisthenes dixit bonum virum. Quis
 assentiet, nisi miseri, dum sine sensu miseriae man-
 nent? Sed hoc ipso iam leuior vir bonus est, cum
 illius sentiant improbi molestiam, non suam.
 Grauior plaga est, quae sensum adimit, quam
 quae dolorem incussit. At, si minuatur eorum
 miseria, cum noscitur, seque miseros inuerti-
 dent, (parum refert, non credant), leuem, salu-
 tarēque tunc farentur virtutem, & ab ea sal-
 tem aliena dextra subleuantur, capiuntque solati-
 um. O leuamen totius humani generis, etiam
 eorum, quibus grauis est! Tua manus leuat re-
 pugnantem tibi, &

defectum forte labore,

Nilus vt Aegyptium, sic tua lingua fouet:

Etiam malos, quorum contactu nunquam tua
 puritas ataminata fuit, per bonos auxiliaris.

Hoc,

Hoc, quod de Bonegiffio Duce cecinit Verantius,
 in omni alumno virtutis verum iudico; manu
 recreat, cōsilio fouet: quos ex sua palma excutit
 fortuna, hos in sua excipit. Hinc aliter intelligo,
 quam Philo, quod Iudaeorū Legislator ait, sapien-
 tē graues manus habere. Quid mirū, si pendeant
 inde, qui sibi sunt graues, stulti, miseri, stentēs?

Sed, vt hos leuet, necesse est fleētī, & quodam
 modo blandiri miseriae, vt repugnet. Proprium
 hoc constantis, & felicitis est. Tutū hic potest tu-
 ta felicitate descendere, & se miscere miseriis.
 Nemo immobilis manens rapidis deuoluto vn-
 dis succurret: nec si pariter fluctus eum inuol-
 uat, trahet alterum. Aliud est deici, aliud incli-
 nari. Ne cadat, securus animus sit, & sepositus
 fortuna. Inclinari licet, vt erigamus alios. Nul-
 lus iacentem suscitabit, nisi inflexione sui. Opor-
 tet medicaturum affecto, quodammodo assenti-
 re affectui. Huius generis potio, solatium est, vt
 non sanat aegrotum, nisi simili morbo videat
 aegrotare Medicum: alioqui suspecta putatur,
 & potius quid veneni, quam pharmacum propi-
 nari. Contraria conciliare opus est. Qui affectū
 opprimitur, negat fidem affectibus exempto: &
 qui affectū superatur, succumbenti alteri ma-
 num non valebit porrigere. Quare, qui affectū
 medetur, oportet, non habeatur affectibus, &
 monstret habere. Aliud est feruire illis, aliud do-
 minari: aliud haberi, aliud habere. Debet non
 teneri soluturus alios. Moratam equitum tur-
 mam Musonianus videns inspecturorum quid

Cap. 73.

augurij capiendum ab occurrente alite, tanquam aliud agens terendit arcum, confolsamque prima sagitta auem in terram dedit: tunc ridens locios arguit: parum inquit posse ab irrationabilibus consilij, & opis exere, siquidem nescient, quæ ad se ipsa pertineant. Prius est sibi cauisse, quam aliis. Auxiliaturi manus in se initiatur: at nisi madida naufragum non redimet.

Cap. 74.

Quid, anne simulationem consulimus? Nequaquam: lacrymas concedimus communes cum miseris, non lacrymarum causam. Miseri miseriam deplorant: felix ille, & sapiens, ipsos miseros flet cum flentibus, quia male flent, non mala, quæ flent: non flet fortunæ potentiam, sed infirmitatem humanam. Lacrymantem Solonem reprehendit quidam, quod desieret, cum luctus non sit fortunæ potio, nihilque prodesse lacrymæ. Hoc ploro, inquit, quod nihil profunt. Communem fletum habuit, non materiam. Id potest vir sapiens, & horribilis, atroxque fortunæ deslere, quod fleant mortales, cum nihil proficit flere. Cum mœstum, ciulantemque videt, solum se commouet, vt soletur illum, non vt putet malum pari calamitate deplorata ex his externis. Distinguit subtiliter, hominem illum non affligi casu fortunæ, sed opinione sua: non enim infortunati sumus, quia sumus; sed, quia putamus. Malus aliquod malum, quam ipsum malum deplorat, non ferti malum; & plus patientiam, quam patientem. Malum verum, quod ibi noscitur, et malum falsum ignorare. Hoc flet, quod

quod desleatur. Qui ita dissimulat constantiam suam, non simulat sensum. Nequaquam in passibilem illum facimus; sed patientem, & compatientem, ipsius adhuc compassionis patientem. Licet extra vulgus hominum mittamus, humanum volumus in vulgo. Non propterea interpellamus pacem, & serenitatem suam, hoc ipso, quod flet; quia vult, & iuste vult. Non est turbidus, non anxius, non miser, imò felix; id est, sui erit, & sibi hilaritate arcana festiuus. Egregie diuinus Ioannes Scholasticus, fletum proborum dixit animæ risum.

Ceterum Gregorius Nazianzenus Cæsarium *Cap. 75.* laudat fratrem cum larua seruientem aulæ. Intus Anachoreta, coram aulicis fuit. Præstat hac astutia negotiis (necessaria dico) committi, & pro rerum incurfu cassidem componere, si necesse sit. Non est in iactu fortunæ directo, in iactura, inquam, propria: semper in hac placet nudus, sincerusque vultus, & natiuus color, animi serenitas. Tam fortis animus sit, vt nudus spectet fortunam, nudus vincat, non tantum sine armis, sed sine veste. In alieno discrimine, & salutari prætextu, quandoque id opportunum erit sine ignominia constantia virorum, imò sine iniuria inconstantia rerum, quarum brachæata inanitas est, superficie tenus: laruata sunt, non sunt, quod ostendunt: sic cum larua satisfacies. Non amplius iure exigent, quam habent. Simulata sunt bona, & mala non peccat, qui cum his dissimulatus sit. Sana intestina non habent non licet

ob hæc præcordia tua sana corrumpere. Intus
pax suo in folio cordis serena & candida fulgeat;
torrensque licet vestiat fuscus & feralis color.
Nemo melius adlabitur mundo, nemo conformi-
or, quam qui solium tradat faciem, referuet
cor. Hæc insoles mundi, aspectum dantaxat
sine medulla præbere. Inspice te; cætera inde
contices: quorians aliud, quam videbaris, fuisti.
Omnis hic rerum cursus, omnium fortunæ ludicra
festiuitas apparet mihi, laruatorum ludus, cum
per cohortes, obiecto vultu, stringente manu fa-
cem, cursum bini agitant: properant enim res,

Et quasi cursores vitæ lampada tradunt.

Currunt & simulate: compar his fiet, qui saltem
se dissimulet.

Cap. 76.

Licet in amicorum cum amicis, in parentum
cum fratribus, in beneficorum cum coalumnis
temperatè deslere mortem, non perdere pacem.
Summa illa Numinis indulgentia ita prouisit: si
malum videtur, larua est; in bonum cadet. Ut
benè viuamus, superfluit de nobis: non est, cur
desideremus aliquid, ut viuamus; & hoc ipso, ut
miserè viuamus. Hæc optima conditio nostra est,
ut gratis sit vita beata, non miseria. Illa non re-
bus, in id nec cupiditatibus eget: quinimò hæc
sunt, quibus minus eget. Miseria sine desiderio
non est, nec datur sine pretio cupiditatis. Suppetit
ad id, quod maius est, lætam vitam; cur ad id,
quod minus est, vitam, egenos nos, superfluis
putabimus? Dum fulmina fortunæ non valent
concidere, & tam validè percellere voluntatem,

vt

In alienis casib. dissimulanda constantia. 107

ut illine frustra resiliant, (quod non valebunt,) &
integra omnia nostra sunt, & suam integram pa-
cem, cor integrum referuat. Horridam hæc obli-
ciunt speciem; sed pueris dumtaxat. Reuelle
sædam cassidem mali, quæ atteret, inuenies ini-
bi bonum. Deceps æne, qui tua, ut mater, sollici-
tabat; ut pater, prouidebat; ut soror, stude-
bat? Fortasse præstantiora officia adnascuntur
ex hoc decessu: nunc latent. Parentes interdum,
ut ludant cum dilectis infantibus, personam su-
munt alienam, & deformem. Terrentur paruuli:
sed statim reiecta larua inueniunt patrem, ma-
trêmve fuisse: ridet tunc, assultantque in am-
plexus: astutiâ deinde notâ, repetitam iam non
formidant personam: noscunt subinde latere
matrem, aut nutricem; iam cum ipsa larua lusi-
tant, matrem balbutiunt. Quem non terreret
vis malorum sanctum Iob inuadens: vultus hor-
ridus, post liberorum, substantiæque iacturam
vlcere pessimo iacere? Vbinam? Nosocomium
illi sterquilinum fuit, vndique saniem fontifi-
cans, seu potius stagnans. Vermes pro piscatione
duxit. Quæ malorum facies atrocior? Sed non
pertimescivit virum, qui tam aberat, ut mala ha-
beret, ut collectatus lustraret scaturiente vermi-
culo. Detraxit rerum personatum gestum; inue-
nit ibi maiora bona, officiosa pietate; nec pater-
nas curas, nec materna viscera, nec germana
obsequia desiderabat. Putredini dixit: Pater es:
mater mea, & soror mea, vermibus. Cortex ille
malorum fuit, nucleus, substantiæque bonorum.

Velut

Velut pueri nucibus, his malis crustatis viri ludunt, obduri, infractique aduersus calamitatem. Infringunt illam, & abiecto demum putamine medullam sciunt edere suauem. Cum itaque personata, & facialia sint omnia, cum persona & facie tenus, faciemus sine iniuria satis.

Cap. 77.

Quid aliud monuit ciues Corinthi diuinus Paulus? Qui flent, inquit, tanquam non flentes; & qui gaudent, tanquam non gaudentes; & qui erunt, tanquam non possidentes; & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Figuratam, scilicet, larualēque societatem cum mundo permittit: audias rationem; iustitiam istius agnosces societatis. Præterit, inquit, figura huius mundi. Figuram solum, personamque obiectantes concito prætereunt cursu res, vadunt, currunt, transeunt. Quò? rogabis. Meta, nihilum est: euant, non sicut, vt fumus è camino:

Omnia prætereunt, vt inanis in aëre fumus.

ait Dionysius Lytinenis. Illis nos exhibeamus similes, laruati etiam. In imagine, excursuque satisfaciemus, vt ipsa solum nos volunt festinā satisfacere specie. Flere, & non flere; gaudere, & non gaudere; vt, & non vt; non compones, nisi larualiter aliud lateat, aliud pateat. Patent oculi pluentes imbres lacrymarum: lateat animus delibutus muliebri risu. Frons Heracliti foris; cor Democriti intus. Persona animi, frons est. Siue fortasse aspexit Paulus theatrales tunc temporum ritus, cum personati mimi, & instructa scena mutatiis, versibilibus, ductilibusque figuris,

ris, aliis post alias succedentibus; quæ, cum, aut fabularum mutationes, aut Deorum aduentus, cum tonitribus repentinis erant futuri, procurrente præteribant versura, & specie exornationis primæ elapsæ, facies alia ostendebatur figura. Mundum, magnum puta theatrum; Magistrum Comediæ, Deum; mimos, homines, exornationes, figuræque scenæ, res istas decursu solum apparentes, successione festinā mutatorias.

Cap. 78.

Quid aliud maiestas Assyrij imperij fuit, nisi ductilis, tractitiæque figura scenæ? Præterit: successit alia versura, regnum Medicum, & Persicum: hanc prætereuntem Macedonica potentia sequuta: euauit etiam hæc figura subsequente Romana disparitura quoque. Non sunt immortalia regna mortalium; non digniora auctoribus. Vbi nunc Nitus, Semiramis, Zames, Aralius? Vbi Arbaces, Mandanes, Sostarmon, Articarmines? Vbi Cyrus, Cambises, Darius, Xerxes? Vbi Alexander, Arideus, Callander, Antipater? Vbi Antigonus, Ptolomæus? Vbi Iulius, Octavianus, Tiberius? Vbi magni isti Patriarchæ ambitionis, radices imbelles gloriæ Assyriæ, Mediæ, Persicæ, Macedonicæ, Asiaticæ, Syriacæ, Ægyptiæ, Romanæ? Vbi illi primores factus, & libidinis pincernæ? Vbi primogeniti illi fortunæ, ante quos, vt passer ante miluum, siluit Orbis? Quomodo nunc de illis silet? Balaus, Armatrites, Altadas, Mamitus, Mancalæus, Sterus, Mamelus, Sparerus, Ascataides, Bellopares, Lamprides, Lampares, Paryas, Mitreus, Tautanes,

Tintus.

Tineus, Pyriciades, Ocrzapes, Sardanapalus: hic interitu notus, infamia famosus: ceteri, nec vita, nec gloria: vix aliud quam nomina, velut oïla gloriæ, reliquerunt. Solum est eorum fuisse, solum noscimus transiisse. Ipsa nomina non agnosces fortasse; nec sunt multa: adeo ruinosa res gloria; quam tamen solam non mortalem putant habere mortales. Falluntur: nec pignora sui cadaueris, nec titulum sui sepulcri reliquit: iam mortalior est mortuis gloria mortalium. Illorum siquidem restant silentio ossa, restant dentes post funus viuaces, post cineres iuuenes, post ignes frigidi. Fama tandem edentula fit, & sine igne perit, imò sine aëre, dum vox deest, cui vita est loqui. Laruata omnium felicitas præterit: plurium sine precipite euasit, nec in ipsa fuga tergus ostendit. Si imperia illa, hæc, inquam, onera orbis alleuata disparuere, quid fiet his, quas tractamus paleas rerum, festucas, penulas: Illa regna ingentibus confixa vrbibus, earum coloniam mundum diceres: vrbes ipsas validis munitas mœnibus, non ariete, sed nec fulminibus quaslandas crederes: numerosis exercitiis, quibus campi angustiae erant, vniuersum mortalium genus peregrinum putares: sanctis, quod plus est, prudentissimisque legibus; Oracula iuspicaretis, & suspiceres: non habuerunt pignora status, nec tu: hæc omnia inualuere, quominus fortunam ibi radicatum, non videmus reuulsam. Quomodo nos, sicca, deciduaque folia nostra, valido concussa flatu, tanquam æter-

na

na habemus? Subleuantur omnia, & suis ruinis à nobis atolluntur, tam felici, certoque curæ properant, vt non morentur casu; cadentia tunc magis elabuntur, currunt. Quidquid pretiosum est in mundo, inaurata nullitas, purpuratum nihilum est, sub persona in suum domicilium, intutum, procurrens. Properationem iniqua sui conscientia incitat, ne agnoscamus in mora, & discernamus laruam; pudeatque comprehensam agnitionis, comprehendentes amoris.

Itaque iurè Paulus ex his rerum vertibilibus, prætereuntibusque figuris collegit, nos quoque prætereuntibusque figuris collegit, nos quoque licere personam obducere, vt suis theatrum conllet officis, simulque Actores fabulæ. Hi dum flent, non dolent; dum emunt, non possident; dum iubent, sine imperio sunt; dum vtuntur, sine vltu; dum obiurgantur, sine vindicta; dum obiurgant, sine iraragunt, scilicet, alienam vitam: vtriam & nos. Eleganter pulchrum hominis canit Theologus,

Ζῆλον τ' ἀιδότιον ζωῆς βίον.

Quia nemo alienis rebus afficitur, qui vixerit alienam vitam sine affectu, id est, suus erit: omnia, vt histrio, fabulam putabit. Salutare istud consilium, etiam vt tibi consulas, cape; non ab aliquo Musonio, aut Telete, aut Epicæto, qui te histriorem quoque mundi, &, vt iste ait, hypocritam dramatis monet fieri. Cape ab ore Dei, à Doctore mundi, Paulo. Talem personam age, qualis à Magistro designetur, qualem ipse velit. Suprema illa, æternæque Mens huius mundani

dramatis

dramatis Magistra est, & Poëtria: illa personas inducit, & distribuit. Breuem dedit non quaras longam: egenam: non petas regiam: quamlibet tribueris, eam ingeniose representa. Tui muneris solum est commissam personam aptè effingere, non eligere: hoc Magistri est. Si dedit agere mendicum, ægrotum, claudum, humilem, calamitosum; hoc cura, vt bene agas, non vt aliud. Non est gloria Actoris fabulæ, quod repræsentet angustissimum Principem; sed, quod bene. Maior laus est, si stultum, aut mendicum, aut flentem aptè simulet, quàm si Philosophum, & Regem. Id etiam, tanquam bonus histrio, qui non solum bene Prologum, sed & medium, & catastrophæ fabulæ agit, cures primordia, medium, & finem vitæ rectè agere. Is optimus repræsentandi modus, si actione aptè exprinas idem, quod ore: si opere repræsentantes doctrinam.

LIBER

LIBER SECVNDVS,
DE ARTE
VOLVNTATIS.

APPENDIX I.

Tolerantia, & temperantia rerum.

NUNC restituo me operæ. Insi- *Cap. 1.*
stam, & appendam alia. Sub
eamdem recutiã incidem fer-
rum idem. Plures ictus eunt ex-
trã, plures irriçi, vt aliqui certi
pangantur. Ad amoris modum redeo, quia fi-
xam sibi, constantemque voluntatem velim.
Reperã partim eadem. Non vna, aut altera mal-
leatione claus figitur, plures repetis, deinde
tentas, rursusque recutis, donec firmum videris.
Neque tantum erudire exopto virum, malle
facere. Brevis est doctrina beata, id est, bonæ
vitæ; ipsa tamen opus prolixum est, & difficile
suaderi, quod facile disci: omnium quippe res
facillina, & in promptu est, bonum esse, si alia
erudiremur, quam Antisthenes dixit necessa-
riam;

H